

BALÁZS GÉZA

**A MÁTRA-VIDÉK MINDENESE
FÜLÖP LAJOS 90 ÉVES**

Talán a legszebb epiteton ornans, amivel illették: a Mátra-vidék mindenese. Fülöp Lajos nyelvész – nekem és sokaknak: tanár úr – az ELTE Mai Magyar Nyelvi Tanszékéről vonult nyugdíjba. 85. születésnapján, szülővárosában, Gyöngyösön a Vachott Sándor Könyvtár egy szép, képes kis füzetet jelentetett meg a tiszteletére. A 23 írást, személyes emlékezést és fényképeket tartalmazó kiadványnak nincs kolofonja, de a felkérésekből kikövetkeztethető, hogy ösztönzője, szerkesztője Lisztóczy László és Selmeczi Kovács Attila (2017) voltak. A Magyar Nyelvőr is köszöntötte (Balázs 2018). 80. születésnapján barátai és tanítványai jelentettek meg emlékkönyvet a tiszteletére (Lisztóczy 2012), Balázs Géza (2013) a Magyar Nyelvőrben köszöntötte. 70. születésnapján a Magyar Nyelvtudományi Társaság köszöntötte (Balázs 2003). 60. születésnapjára a Néprajzi Múzeum jelentetett meg egy kis köszöntőkötetet Balázs Géza és Selmeczi Kovács Attila (1992) szerkesztésében, ebben főleg egyetemi nyelvész kollégái köszöntő tanulmányai kaptak helyet. Fülöp Lajos nyugdíjas éveit egyre intenzívebb munka jellemzi. Munkásságának középpontjába ismét a szülőföld, a Mátraalja, Gyöngyös művelődéstörténetének feltárása és közzététele került. Az utóbbi évtizedekből csak néhány fontosabb munkára hívom fel a figyelmet.

„Gyöngyös arany betűkkel írta be nevét a magyar művelődés történetébe” – vallja Fülöp Lajos és Lisztóczy László (2018: 5), megfordult, élt itt: Bajza József, Bugát Pál, Gorove István, Pájer Antal, Sárosi Gyula, Spetykó Gáspár, Tariczky Endre, Török Ignác, Vachott Sándor és Vachott Sándorné Csapó Mária, Vahot Imre, Zalár József. Olyan fontos művelődéstörténeti kiadványok születtek, mint a Gyöngyösi Kalendárium. A város művelődéstörténeti dokumentálását szolgálja a 2018-ban útjára indított Mozaikok Gyöngyös művelődéstörténetéből című könyvsorozat.

Fülöp Lajos feldolgozta Gyöngyös irodalmi örökségét (Fülöp 2001). Lisztóczy Lászlóval közösen számos további gyöngyösi művelődéstörténeti könyvet publikált: tudós tanárok a gyöngyösi gimnáziumból Alszeghy Zsolt, Bán Imre, Berze Nagy János arcképével (Fülöp–Lisztóczy 2011); ennek folytatása: 16 költő, író és tudós (köztük Bugát Pál) a gyöngyösi gimnáziumból (Fülöp–Lisztóczy 2013); az 1917-es gyöngyösi tűzvészről (Fülöp–Lisztóczy 2017), melyben a beszámolók, emlékezések, tanulmányok mellett tanulságosak az országos részvét dokumentumai Berzeviczy Alberttől Szép Ernőig, Jászai Maritól Rippl-Rónai József; közreadták Stiller János (pl. Gyöngyös leírása) és Stiller Kálmán (pl. Gyöngyösi népszokások) helyi művelődés-

történeszek írásait (Fülöp–Lisztóczy 2018a); Bán Imre gyöngyösi tudományos munkásságának dokumentumait (Fülöp–Lisztóczy 2018b). Fülöp Lajos és Lisztóczy László (2005, 2007) ápolja Vachott Sándor és Vachott Sándorné emlékét, előbbi verseinek, utóbbi emlékiratainak kiadásával. A Gyöngyösi krónika (Fülöp–Lisztóczy 2015) válogatás a korábbi Gyöngyösi Kalendárium régi évfolyamaiból; s ebből olyan érdekességekre derül fény, mint Gyöngyös neve és címere, a magyar Szent Korona Gyöngyösön, Richter Gedeon gyöngyösi iskolásévei (Bártfai Szabó László), Széchenyi István Gyöngyösön (Visontai György). Gyöngyös fölé magasodik a Mátra, a város akár a Mátra „kapujának” is tekinthető. A hegységnek a magyar költészetben való megjelenését mutatja be Hegyhimnusz című kötetük (Fülöp–Lisztóczy 2014).

Fülöp Lajos (2001) összeállította Gyöngyös irodalmi örökségét, összegyűjtötte Gyöngyöspata népmeséit (2003a), s különös figyelemmel dolgozta fel Berze Nagy János életművét (lásd: Balázs 1988). Berze Nagy a kiváló folklorista és nyelvész is a gyöngyösi gimnáziumhoz kötődik, a Magyar Nyelvőr gyűjtő munkatársa is volt az 1900-as évek elején (Fülöp 2003b); s talán nem véletlen a kapcsolat, mert a gyöngyösi kapcsolaton túl a folklórgyűjtés, nyelvjárásgyűjtés és a folklóralkotások nyelvi kutatása összekapcsolja kettejük munkásságát.

Gyöngyöst a helyiek sokszor „gyöngy városnak” nevezik. Ha létezik „gyöngyösiség” (és miért ne létezne?), akkor Fülöp Lajos ennek legeglegkötelezettebb képviselője. De neveztek már a „Mátra-vidék mindenésének is”. Élete, munkássága mindig vissza-visszatér a szülőföldhöz, példát mutatva arra, hogy gyökereinket ne feledjük. Isten éltesse 90. születésnapján!

Szülőföldünk (1962)

Látod ezt a fényben fürdő várost?
Körötte kéklő, méla hegykaréj:
déli derűben hosszan álmodó,
de éber, hogyha jön a hűvös éj.

Akik élünk-halunk e hegy tövén,
szülőföldnek becézzük a tája:
esszük kenyerét, kortyoljuk borát,
és itt minket mindig hazavárnak.

(Fülöp Lajos verse a Mátrai monológ című kötetéből)

Névjegy: dr. Fülöp Lajos (Karácsond, 1932. augusztus 19.). Az általános és középiskolát Gyöngyösön végezte. Diplomáját Egerben és a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem magyar–néprajz szakán szerezte meg. 1956-tól Hatvanban, 1957-től Gyöngyösön gimnáziumi tanár, kollégiumigazgató, 1966–1977 között a Berze Nagy János Gimnázium igazgatója. Utána az Országos Pedagógiai Intézetben osztályvezető, majd az ELTE Mai Magyar Nyelvi Tanszékén dolgozott nyugdíjba vonulásáig. 1979–1989 között az Édes Anyanyelvünk szerkesztőbizottságának tagja.

Szakirodalom

- Balázs Géza 1988. Berze Nagy János: Baranyai magyar néphagyományok (Népmesék). Szerk.: Fülöp Lajos. *Magyar Nyelvőr* 488–91. http://real-j.mtak.hu/6054/1/MagyarNyelvor_1988.pdf
- Balázs Géza 2003. Fülöp Lajos 70 éves. *Magyar Nyelvőr* 250–1. <https://www.c3.hu/~magarynyelv/03-2/balazsgeza.pdf>
- Balázs Géza 2013. Fülöp Lajos 80 éves. *Magyar Nyelvőr* 248–50.
- Balázs Géza 2018. A „Mátra-vidék mindenese”. Fülöp Lajos 85 éves. *Magyar Nyelvőr* 116–7. <http://real.mtak.hu/id/eprint/87973>
- Balázs Géza – Selmeczi Kovács Attila (szerk.) 1992. *Nép-nyelv. Tanulmányok Fülöp Lajos 60. születésnapjára*. Néprajzi Múzeum. Budapest.
- Fülöp Lajos 2001. *Gyöngyös irodalmi öröksége. Tanulmányok, írói arcképek és pályarajzok*. Pallas Kiadó. Gyöngyös.
- Fülöp Lajos 2003a. *Gyöngyöspatai népmesék*. Pallas Kiadó. Gyöngyös.
- Fülöp Lajos 2003b. Berze Nagy János népmesekutató munkássága (A „Hevesi Kalevalá”-tól a „Baranyai Kalevalá”-ig). In: Horváth László (szerk.): *Mátrai Tanulmányok*. Gyöngyös. 173–92.
- Fülöp Lajos 2021. *Berze Nagy János pályakezdő munkássága*. Vachott Sándor Városi Könyvtár. Gyöngyös.
- Fülöp Lajos – Lisztóczky László (szerk.) 2008. *Emlékeim. Vachott Sándor versei*. Gyöngyös Város Önkormányzata. Gyöngyös.
- Fülöp Lajos – Lisztóczky László (szerk.) 2011. *Tudós tanárok a gyöngyösi gimnáziumból. Berze Nagy János Gimnázium és Szakiskola*. Konturs Kft. Gyöngyös.
- Fülöp Lajos – Lisztóczky László (szerk.) 2013. *Költők, írók és tudósok a gyöngyösi gimnáziumból*. Konturs Kft. Gyöngyös.
- Fülöp Lajos – Lisztóczky László (szerk.) 2014. *Hegyhimmusz. A Mátra a magyar költészetben*. Vachott Sándor Városi Könyvtár. Gyöngyös. (A népdalok mellett több verssel szerepel Sík Sándor, Rónay György, Zalár József, Tóth Sándor, Bozók Ferenc.)
- Fülöp Lajos – Lisztóczky László (szerk.) 2015. *Gyöngyösi krónika. Válogatás a Gyöngyösi Kalendárium régi évfolyamaiból*. Vachott Sándor Városi Könyvtár. Gyöngyös.
- Fülöp Lajos – Lisztóczky László (szerk.) 2017. *„Mit láng elpusztít, láng felépíti újra”. Az 1917. május 21-i gyöngyösi tűzvész centenáriumi emlékkönyve*. Vachott Sándor Városi Könyvtár. Gyöngyös.
- Fülöp Lajos – Lisztóczky László (szerk.) 2018a. *Bán Imre gyöngyösi tudományos munkássága. (Mozaikok Gyöngyös művelődéstörténetéből.)* Vachott Sándor Városi Könyvtár. Gyöngyös.
- Fülöp Lajos – Lisztóczky László (szerk.) 2018b. *A Stillerek. Válogatás Stiller János és Stiller Kálmán írásaiból*. Vachott Sándor Városi Könyvtár. Gyöngyös.
- Fülöp Lajos – Lisztóczky László (szerk.) 2007. *Vachott Sándorné: Rajzok a múltból. Emlékiratok (Szemlények)*. Vachott Sándor Városi Könyvtár. Gyöngyös.
- Fülöp Lajos 2013. *Mátrai monológ. Verseik és műfordítások*. Konturs Kft. Gyöngyös.
- Lisztóczky László (szerk.) 2012. *Emlékkönyv Fülöp Lajos nyolcvanadik születésnapjára*. Dsida Jenő Baráti Kör, Eger. Konturs Kft. Gyöngyös.
- Lisztóczky László – Selmeczi Kovács Attila (szerk.) 2017. *A nagybetűvel írt Ember. A 85. éves Fülöp Lajos köszöntése*. Vachott Sándor Városi Könyvtár. Gyöngyös.